„AURUL VIKINGILOR"

VALENTINA BUȘILĂ

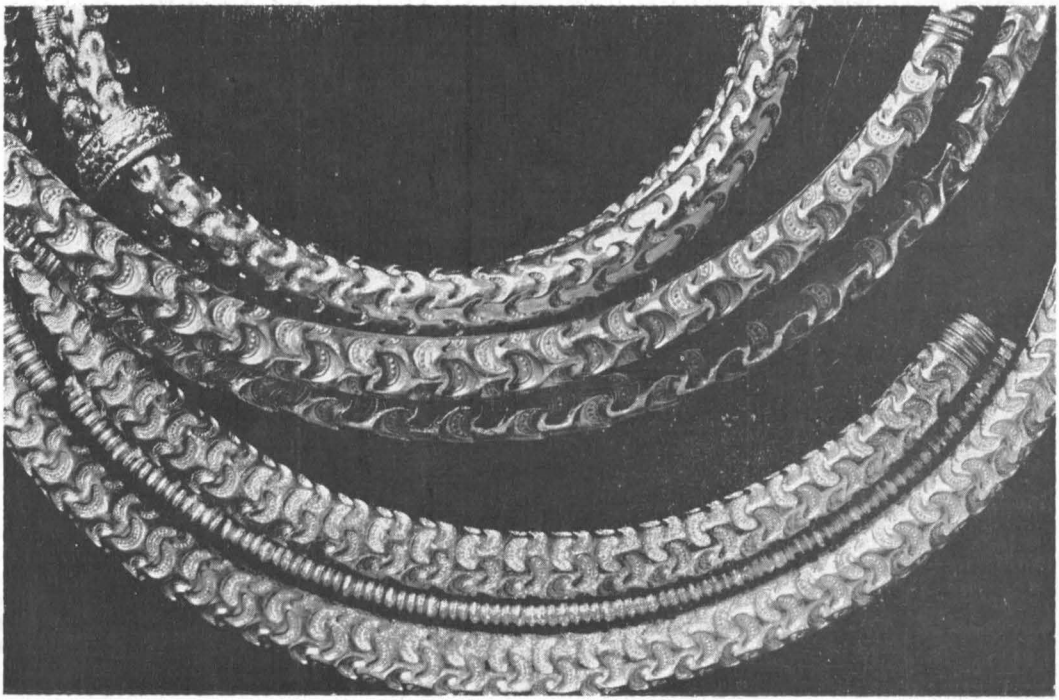

Coliere de aur, descoperite în diferite localități, sec. V—VI e. n.

Sub un titlu spectaculos, ni s-a înfățișat în lunile noiembrie și decembrie la București și Cluj una din cele mai renumite expoziții din ultimii ani.

Prezentată în S.U.A., Anglia, Germania, Cehoslovacia, Franța, Italia și România, expoziția « Aurul Vikingilor » a urmat un drum lung, asemănător cu căile străbătute de făuritorii obiectelor expuse — navigatorii și comercianții războinici ai Nordului îndepărtat.

Ținuturi învăluite de cețuri și legende, cunoscute doar din rarele povestiri ale și mai rarilor norocoși ce reușeau să se întoarcă din temerarele expediții, misterioasa Thule a lui Pytheas sau Scadinavia lui Pliniu cel Bătrîn aveau să se contureze treptat, ajungînd din ce în ce mai prezente în viața contemporanilor de la începuturile acestui frămîntat ev de mijloc.

Din secolul V și pînă în secolele XI—XII, cînd apare configurația statală medievală cunoscută, știrile documentare privind svearii — strămoșii suedezilor de azi — și regatul lor Svearike, sînt destul de puține. Cercetările arheologice stăruitoare au scos la iveală, încă de la

▶

https://biblioteca-digitala.ro

Detaliu dintr-un bracteat de aur, Asum, Skane, sec. VI e. n.

Aplică de curea de bronz aurit, Vendel, Uppland, sec. VII e. n.

sfîrşitul secolului trecut, cimitire cu corăbii funerare şi tezaure de o deosebită valoare (Valsgärde, Ultuna, Tuna, Köping), ca şi mari aşezări cu o economie înfloritoare (Helgö, Birka). S-a putut preciza astfel o cronologie a epocii şi alcătui un tablou al vieţii sociale, economice şi culturale ce oferă, deşi lacunar, date extrem de preţioase pentru istoria omenirii.

Se reconstituie astfel imaginea unei societăţi care, departe de a fi « barbară », a ajuns, în unele domenii ca: măestria construirii corăbiilor — temutele drakkar, sau splendida orfevrărie, la realizări unice.

Poziţia geografică defavorabilă nu a reuşit să impună o izolare faţă de restul oikumenei. În perioada « marilor migraţii » (400—600 e.n., după clasificarea istoricului suedez Bernhard Salin), nordicii parcurg Europa şi Orientul apropiat cunoscînd alte civilizaţii şi popoare, însuşindu-şi şi transmutînd valorile culturale ce conveneau spiritului lor. Monetele romane de aur, cele germane, engleze, arabe de argint, sticla de Rin, brocartul italian şi chiar o statuetă indiană, aflate pe meleagurile Suediei arată clar că schimburile comerciale, dublate în epoca vikingilor de expediţii de jaf, au contribuit, de asemenea, la vehicularea de influenţe şi înrîuriri reciproce, fenomen existent şi cu milenii în urmă.

În aceste ţinuturi se dezvoltă încă din epoca bronzului o artă a prelucrării metalelor, cu rea-

https://biblioteca-digitala.ro

lizări de pe atunci remarcabile, dar care ajunge la apogeu în primul mileniu al erei noastre. Apare acum o creație artistică originală, în care se topesc într-o unitate admirabilă ecourile civilizației romane provinciale, ale artei celtice — cu evoluția sa ulterioară din Irlanda și insulele britanice, și mai cu seamă trăsăturile realiste ale artei scito-sarmate, cunoscută din peregrinările popoarelor germanice în stepele nord-pontice și care, la rîndul său, mai păstra reminiscențe ale toreuticii antice grecești și unele accente persane.

Încă din epoca de declin a Imperiului Roman, din contactul tot mai strîns cu Orientul se dezvoltă, mai ales în provincii, un stil animalier caracteristic, care însă va ajunge la apogeu și la forme proprii în secolul V—VI, în ținuturile nordice. Aici apare acea ornamentație zoomorfă, de o calitate artistică și tehnică incontestabile, a cărei simbolică ne uimește și azi. De o longevitate rară — aproape 700 de ani — arta orfevrilor nordici și-a păstrat elementele tradiționale nu într-o manieră statică, ci adăugîndu-le mereu ceva nou, dar în același stil și sens.

Într-un joc și o ritmicitate a liniilor evocînd mișcarea veșnică a vieții evoluează tipuri cunoscute de animale sau neidentificabile, alteori membre descompuse — care se îmbină și revin, după înțelesuri demult dispărute. Figuri omenești apar rar, fie în genul medalioanelor romane — un profil de împărat roman, dar și atunci însoțit de un animal, sau mai ales ca măști — cu ochi imenși de granate, al căror schematism este foarte apropiat ca sensibilitate de sculpturile negre contemporane lor sau de arta modernă.

În fața ochilor ni se perindă podoabe fastuoase, de șefi sau de mari preoți, variate ca loc de origine, datare, (aparînd și unele piese mai vechi, din secolele II—IV), material și tehnică folosite: coliere grele de aur cu măști umane și mici animale stranii (Västergötland, sec. VI), sau din sîrme răsucite de argint (Öland, sec. X—XI); bracteate de aur în genul medalioanelor romane (Fardhem, sec. VI); inele, brățări, fibule (unele realizări excepționale, în secolele X—XI aparînd fibulele în formă de broască țestoasă din argint, Uppland, Öland); aplice, piese de armament din bronz aurit sau fier cu incrustații de argint; vase de argint. Se poate spune că nordicii, deși folosind cu precădere aurul și argintul, au înnobilat și pe celelalte metale cunoscute, creînd și din bronz și fier podoabe de preț.

Este impresionant numărul tehnicilor aplicate atunci, și faptul că multe sînt încă utilizate de bijutierii moderni. Pe lîngă turnare, gravare, cizelare, ciocănire, incrustație — cunoscute încă din epoca bronzului, se dezvoltă în mod deosebit filigranul și granulația (culminînd în secolele V—VI cu colierele late de aur), ornamentația cloisonné — cu granate — și emailul cloisonné,

Colier de aur, Västergötland, Öland, sec. VI e. n.

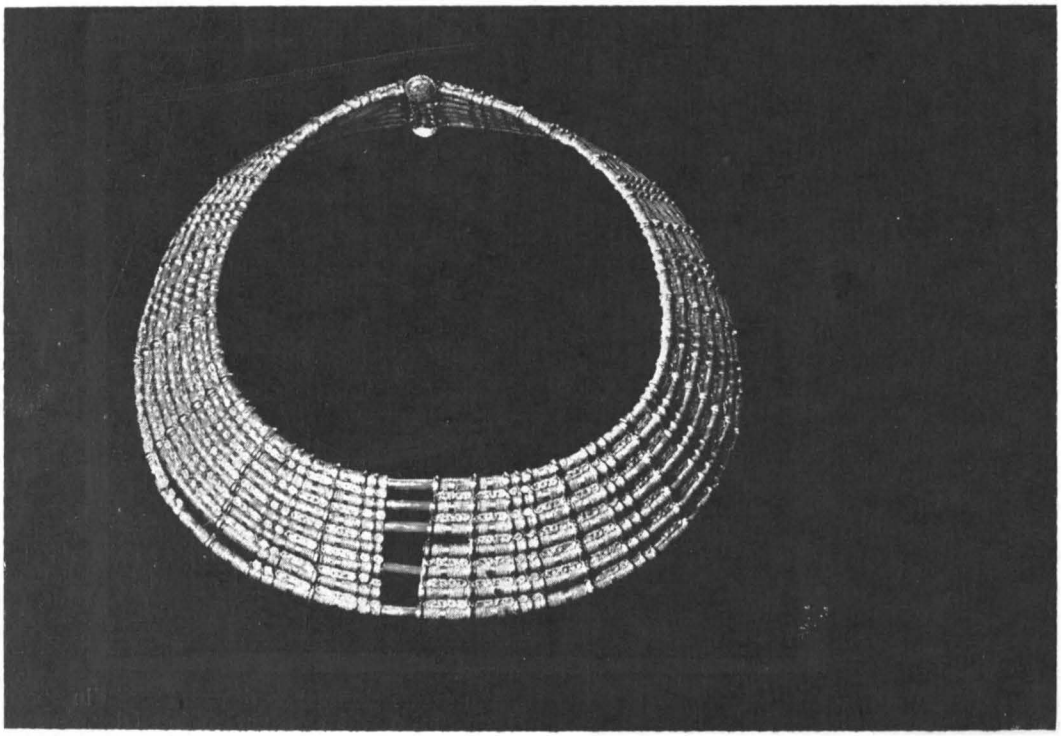

https://biblioteca-digitala.ro

Matriţe de bronz pentru imprimarea foliilor de metal, Torslunda, Öland, sec. VII.

care culminează în perioada vendeliană (600—800 e.n., denumită după mica localitate Vendel).

Alături de preţioasele tezaure sînt prezentate şi obiectele modeste care au servit la concretizarea procesului de creaţie: creuzete de argilă, forme de gresie pentru turnat fibule sau aplice, uneori şi cu piesele finite alături, matriţe de presare, foarfeci, ciocane, nicovale, indicaţii importante pentru reconstituirea etapelor de lucru.

★

Expunerea unor asemenea piese rare ridică o serie de probleme, pe care organizatorii expoziţiei le-au rezolvat alegînd o soluţie ingenioasă, şi anume prezentarea obiectelor în vitrine de plexiglas montate în corăbii de lemn, stilizate după modelul celor vikinge, obţinîndu-se în felul acesta securitatea tezaurelor şi ineditul atractiv.

În sălile noastre, din păcate, cadrul expoziţional a fost cam sărac, corăbiile nefiind înconjurate de sculpturi şi obiecte locale contemporane ca la Musée d'Aquitaine-Bordeaux şi nici nu s-a folosit un ecleraj care să le pună în valoare, ca la Bratislava. Expunerea unor fotografii mari pe pereţi — imagini din săpături, corăbii funerare etc. — ar fi contribuit la crearea unei atmosfere ambiante, mai ales că diapozitivele proiectate — o idee reuşită care trebuie menţinută — se refereau doar la exponate.

E locul să remarcăm aici valoarea documentară a catalogului, care poate fi socotit un model al genului. Numeroasele studii asupra istoriei populaţiilor nordice, prezentarea diferitelor tehnici de lucru şi stiluri de ornamentare din punct de vedere istoric, tehnic şi artistic sînt extrem de utile, fiind însoţite şi de tabelul amănunţit al celor 246 obiecte expuse, precum şi de ilustraţii.

La deschiderea expoziţiei, cît şi la întîlnirile organizate cu istorici şi reprezentanţi ai presei române, au participat personalităţi recunoscute ale culturii şi muzeografiei suedeze, ca Sven Jannson, directorul general al Antichităţilor regatului suedez, Olov Isaksson, directorul Muzeului de istorie naţională din Stockholm, dr. Birgit Arrhenius şi dr. Inga Lindeberg, conservatori la acelaşi muzeu, dr. jurist Vinoš Sofka.

Cu toată durata scurtă de expunere, putem considera deschiderea acestei prestigioase expoziţii şi la noi în ţară ca o reuşită organizatorică de prim ordin şi ne exprimăm speranţa că şi în viitor vor avea loc manifestări valoroase muzeistice. Asemenea schimburi culturale — şi o expoziţie de istorie românească se va deschide la Stockholm în acest an — oferă orizonturi noi studiului şi permit o mai bună cunoaştere a civilizaţiei altor popoare.

https://biblioteca-digitala.ro